

КУЛЬТУРНИЙ ОПІР : МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Марія ЛЕВЕНЕЦЬ – магістр культурології, викладач, фаховий колеждж Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Т. Шевченка, м. Кременець,
<https://orcid.org/0009-0008-6422-9505>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1196>
levenecmaria@gmail.com

Цитування:

Левенець М. Культурний опір : мистецтво України під час війни. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2026. № 52. С. 577-583. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1196>

Досліджено трансформацію українського мистецтва в умовах війни та його роль як активного інструменту культурного спротиву суспільства. Актуальність дослідження зумовлена тим, що митці постали перед викликом не лише фіксувати події, а й формувати наративи стійкості, візуалізувати спротив та забезпечувати збереження національної ідентичності. Мета – визначити основні форми, жанри та художні практики, що виконують функцію носіїв культурного спротиву, а також показати, як митці через різні медіа транслують власні погляди та досвід суспільству. Методологічну основу дослідження становить поєднання культурологічного, історико-мистецького та порівняльного аналізу, а також інтерпретація сучасних художніх практик. Результати засвідчують, що візуальне мистецтво, стріт-арт, цифрові інсталяції та інші форми є ефективним засобом соціокультурної комунікації, символічного спротиву та підтримання колективної пам'яті. Встановлено, що сучасне українське мистецтво не лише естетично збагачує середовище, а й виконує критично важливі соціокультурні функції, об'єднуючи людей і зміцнюючи культурну ідентичність.

Ключові слова: національна ідентичність, візуальна культура, соціокультурні процеси, художні практики, символічні наративи, колективна пам'ять.

Постановка проблеми. Сучасне українське мистецтво перебуває в центрі динамічних процесів, де традиційні форми й канони трансформуються під впливом війни та соціальних змін. Мистецькі твори постають не лише як естетичне висловлювання, а **активна форма культурного спротиву**: вони документують живий досвід, підтримують моральний дух громади і формують символи національної стійкості. Водночас відкритим залишається питання, як саме митці поєднують художню експресію, емоційний заряд і соціокультурну функцію у творах, що з'являються в умовах соціальної нестабільності. У науковій літературі ще відсутній комплексний огляд цього феномену, оскільки наявні розвідки здебільшого зосереджені на окремих жанрах або творчості конкретних митців. З огляду на це постає потреба в систематизації практик, які формують культурний опір і водночас документують колективний досвід суспільства в умовах війни.

Мета дослідження полягає у визначенні основних форм та напрямів українського мистецтва, що виконують функцію носіїв культурного спротиву під час війни, а також аналіз їхніх соціально-символічних значень. *Завдання дослідження:*

- визначити основні форми сучасного українського мистецтва, що є засобами культурного спротиву під час війни; проаналізувати художні твори та явища, що набули символічного значення й передають колективний досвід суспільства; дослідити художні засоби, за допомогою яких митці виражають емоційні стани, позицію та ідейні сенси, пов'язані з війною; оцінити соціокультурне значення таких творів для формування національної ідентичності та зміцнення морального духу громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналітичним матеріалом дослідження сучасного українського візуального мистецтва про війну стали наукові праці останніх років українських та закордонних авторів. Зокрема, у своїй роботі С. Гулевич [1] розглядає сучасне українське мистецтво під час війни як медіум культурної пам'яті та важливий чинник формування колективної ідентичності. Мистецькі практики воєнного часу та їхній вплив на освітнє середовище ґрунтовно аналізує Н. Кучера [2], що дає змогу глибше осмислити функціонування культурного фронту в умовах війни. Візуальну культуру війни та образ перемоги в українському артдискурсі 2022–2024 рр. досліджують М. Левченко, Л. Лимаренко та Н. Терешенко [3], окреслюючи основні тенденції художнього відображення сучасних подій.

У своєму дослідженні М. Протас та співавтори [4] розглядають українське мистецтво в контексті визвольної війни з акцентом на історичні та соціокультурні виміри. Цікавий підхід пропонує С. Роготченко [5], зосереджуючись на арттерапевтичних практиках як способі переосмислення воєнного досвіду через мистецтво. Сучасний стан культури й мистецтва України в умовах воєнного стану

комплексно аналізують Н. Родінова та співавтори [6], наголошуючи на адаптивних стратегіях розвитку культурної сфери. Зміни в українському візуальному мистецтві та трансформацію художніх практик у воєнний період розкривають у своїх роботах В. Сидоренко [7] й А. Тормахова [8]. Водночас вплив війни на творчість сучасних художників і здобувачів мистецької освіти оцінює В. Хижинський [9], акцентуючи на зміні художнього мислення й тематичних пріоритетів. Проблему культурного конфлікту та естетичного досвіду війни як соціокультурного явища досліджують І. Шевель [10] та К. Шевчук [11].

Додатковий аналітичний вимір проблеми представлено в працях дослідників, що працюють у міжнародному науковому просторі та досліджують мистецтво в умовах війни. Зокрема, цифрове мистецтво, як інструмент формування нових візуальних наративів, що впливають на сприйняття воєнних подій, розглядають С. Кот (S. Kot) та його колеги [12]. У своїх працях М. Куликівська (M. Kulykivska) та А. Кларк (A. Clarke) [13] інтерпретують мистецтво як форму солідарності та, водночас, як чинник суспільних змін.

Питання резильєнтності й культурного спротиву в умовах воєнного стану розкривають І. Локшук (I. Lokshuk) з групою колег [14], акцентуючи на здатності мистецтва відображати й переосмислювати досвід війни. Соціально-освітній вплив воєнних муралів, зокрема на прикладі Галереї на станції Ясень (Jasień Railway Station Gallery), аналізують Е. Пержицька-Боровська (E. Perzyska-Borowska) та її наукові партнери [15], що дає змогу оцінити роль мистецьких практик у формуванні публічного простору пам'яті.

Отже, опрацьовані джерела дали змогу виокремити основні тенденції розвитку українського візуального мистецтва в умовах війни, визначити методи й форми художнього вираження, а також оцінити їхній соціокультурний та психологічний вплив на суспільство.

Вклад основного матеріалу. Сучасне українське мистецтво під час війни є не лише естетичним явищем, а й активним засобом культурного спротиву. Твори з'являються у відповідь на хаос і руйнування, одночасно фіксуючи історичний момент і підтримуючи моральний дух громади. Унаслідок цього митці постають не лише як творці образів, а і як своєрідні координатори колективної пам'яті, формуючи наративи, що репрезентують стійкість і національну самобутність [1; 208].

Війна трансформує не лише тематику мистецтва, а й саму його структуру. Творчі практики, що раніше сприймалися як дистанційні, тепер опиняються в центрі суспільних подій. Нині мистецтво функціонує одночасно в кількох напрямках: воно має оперативно реагувати на виклики, фіксувати події, надавати суспільству підтримку, водночас уникаючи надмірної емоційності. У цьому процесі виникає певна напруга: митці балансують між потребою в особистому висловлюванні та необхідністю бути зрозумілими для аудиторії, де будь-який художній образ може бути інтерпретований як пряме політичне послання.

Окремим аспектом аналізу є інформаційний вимір осмислення мистецтва у воєнний період. За таких умов художні практики інтегруються в загальний процес комунікації та стають частиною інформаційної взаємодії. Візуальні образи, тексти та перформанси функціонують не лише як засоби самовираження стану, а і як інструменти впливу: вони формують суспільні уявлення та визначають тональність публічного дискурсу, а в окремих випадках – протидіють пропаганді. У такому контексті межа між суто творчим актом і меседжем стає менш чіткою. Митець уже не лише сторонній спостерігач; він перетворюється на активного учасника культурно-інформаційних процесів, що відбуваються під час війни.

Паралельно формується менш публічна, але значуща підтримувальна функція мистецтва. Вона не завжди має масштабний характер, часто реалізуючись у камерних формах взаємодії: виставах або імпровізованих заходах для вузького кола учасників. Такі практики мають високу ефективність у процесі опрацювання травматичного досвіду та подолання внутрішньої дезорієнтації. Водночас актуалізується етичне питання: як уникнути перетворення індивідуального чи колективного болю на повторюваний художній сюжет, що може бути надто зручним шаблоном. Важливим аспектом мистецької діяльності у воєнний період є її документальна функція. Мистецтво фіксує не лише факти, а й емоційно-інтонаційне тло епохи: випадкові деталі та повсякденні досвіди, які зазвичай залишаються поза межами офіційного історичного наративу. Створені сьогодні художні об'єкти з часом набудуть статусу історичних свідчень. Водночас така фіксація не нейтральна, оскільки вона є суб'єктивним досвідом автора, його творчою оптикою та внутрішніми рефлексіями. Це актуалізує проблему балансу між особистим вибором митця та його професійною й громадянською відповідальністю.

Форми художньої виразності мистецьких практик зазнають трансформацій, зумовлених екстремальними соціокультурними чинниками. Війна стимулює пошук рішень, спричинених

відповідними обставинами: мобільні виставки, цифрові формати, змішані медіа. Характерна для таких творів відсутність завершеності чи композиційної вивіреності є концептуально значущою. Саме в цій асиметрії та фрагментарності часто формується особливий художній вплив, когнітивна та емоційна інтенсивність якого може перевищувати ефект традиційної реалізації класичних, статичних проєктів.

Окремо простежується посилення інтеграції українського мистецтва в глобальний соціокультурний простір. Сучасні українські соціомистецькі практики дедалі частіше виходять за межі суто репрезентативної функції, перетворюючись у засіб комунікації складного, специфічного досвіду, що складно піддається вербалізації чи прямому культурному перекладу. Виставки, фестивалі, різні публічні події стають дискусійними майданчиками для такого діалогу. Водночас актуалізується проблема пошуку балансу між збереженням локального контексту та адаптацією художньої мови для сприйняття іншого глядача.

Таким чином, мистецтво воєнного часу постає не як цілісна система, а багатошаровий процес, у якому співіснують опір, пам'ять, підтримка і спроба говорити. Художні практики не лише відтворюють актуальну дійсність, а й часто постають інструментом її випереджального осмислення. Завдяки цьому мистецтво залишається одним з основних просторів, які дають змогу не лише фіксувати травматичний досвід, а й поступово усвідомити його.

Особливої значущості під час війни набувають візуальні наративи як одна з основних форм художнього осмислення подій. Поряд з образотворчим мистецтвом важливу роль відіграють інші види творчості: музика, театр, перформанс. Проте саме візуальні практики вирізняються найбільш оперативною реакцією на події війни. Це не завжди пряма комунікація – часто сенси втілюються через складну систему символів, об'єкти стріт-арту, цифрові інсталяції чи спонтанні акти перформансу, які в сукупності створюють цілісність культурного опору. У такий спосіб конструюється «колективний погляд» на події, де кожен елемент слугує важливим сигналом національної пам'яті та незламності духу [3; 104].

Узагальнення викладеного матеріалу дає змогу констатувати, що мистецькі практики під час війни виходять за межі суто естетичної функції, поєднуючи документування, комунікацію та підтримку суспільства. Різні жанри та медіа виконують у цьому процесі специфічні функції, взаємодіючи між собою та з аудиторією (табл. 1).

Таблиця 1

Основні форми українського мистецтва під час війни

Форма мистецтва	Основна функція	Приклади та особливості
Візуальне мистецтво та живопис	Фіксація війни, символи стійкості, емоційне відтворення досвіду	Портрети загиблих, сцени руйнувань; символи «Маріуполь – діти», «БУЧА»; графіка, плакати, ілюстрації, стріт-арт
Стріт-арт, мурали та графіті	Підтримка морального духу, соціальна комунікація, створення локальних символів	Проект «Харківські стіни укриття»; портрети українських митців у Херсоні (В. Стус, І. Франко, Леся Українка)
Цифрові та інтерактивні проєкти	Мобілізація, документування, популяризація культури	VR-інсталяції, інтерактивні онлайн-проєкти, аудіогіди до муралів (Рівненська обл.)
Театр і перформанс	Документування війни, колективна терапія, формування національної пам'яті	Вистава «Хто я?» (Нарва), «Гамлет» та драматизація «Нація» (Івано-Франківськ), театральні постановки в укриттях
Музика	Підтримка морального духу, формування ідентичності, культурна дипломатія	Концерти сучасної музики (Джамала, гурти «Океан Ельзи», «Бумбокс», «Антитіла») в метро; академічної музики (KharkivMusicFest, струнний квінтет, оркестр ХНАТОБ); благодійні збори для дітей
Кіно та документалістика	Осмислення війни, культурна пам'ять, конструювання образу України	Кінопокази в метро та укриттях; документальні та художні фільми, онлайн-роліки про воєнні події
Мистецтво об'єктів та сувенірів	Символічне закріплення пам'яті, комунікація через побутові предмети	Ювелірні прикраси з уламків снарядів (брошка «Незабудка»), півник з Бородянки, медалі, монети, футболки та торбинки з патріотичними образами
Артукриття та культурні простори	Психологічна підтримка, культурний опір, колективне відчуття «нормальності»	Shelter-Art Space (Дніпро), «Незламна бібліотека» (Херсон), «Артукриття» Рівненського університету; майстер-класи, творчі зустрічі, арттерапія

Джерело: сформовано автором на основі джерел [1–4, 9, 12].

Представлені в таблиці форми мистецтва засвідчують, що кожен художній напрям реалізує специфічну соціальну функцію: живопис і візуальне мистецтво передають глибокі емоції та архівують події, стріт-арт безпосередньо взаємодіє з громадою, формуючи актуальні соціальні сигнали, а цифрові інсталяції виходять за межі локального контексту, забезпечуючи глобальну видимість культурного спротиву. У сукупності ці практики створюють багатовимірний простір культурного опору, де естетика й соціальні меседжі переплітаються, формуючи особливу оптику сприйняття війни через мистецтво. Так, стріт-арт активно документує події війни та передає емоційний стан громади: муралі сучасних художників у Києві та Харкові є символами єдності й незламності [2; 84]. Візуальні інсталяції поєднують класичні техніки живопису з цифровими експериментами, створюючи інтерактивні сюжети, які глядач сприймає як «живу» історію.

Важливе місце посідає арттерапевтична практика, адже через малюнок, скульптуру та інтерактивні експерименти з простором митці та громада трансформують травматичний досвід на творчий імпульс, одночасно документуючи емоційний стан суспільства [5; 99]. Ці приклади підтверджують, що українські митці працюють не лише в естетичному вимірі, а й у соціокультурному, формуючи символи стійкості та колективної пам'яті.

У сучасному українському мистецтві воєнного часу значну роль відіграє символічна система образів, що передають емоції й соціальні меседжі. Кольори, композиційні рішення та найдрібніші деталі в картинах чи цифрових інсталяціях здатні формувати емоційний резонанс і впливати на колективну пам'ять. Автори часто вдаються до несподіваних поєднань традиційних технік та інноваційних інструментів, що дає змогу відтворити специфіку фрагментарної та гранично інтенсивної візуальної реальності війни.

Узагальнений аналіз уможлиблює виокремлення стійких символічних кодів, що функціонують у мистецтві воєнного часу, забезпечуючи передачу емоційного змісту та формування культурних смислів, у межах якого важливе значення має систематизація основних образів, кольорових рішень і візуальних маркерів, що застосовуються у творах мистецтва, муралах та цифрових інсталяціях (табл. 2).

Таблиця 2

Символи та їхнє значення в сучасному українському мистецтві воєнного часу

Символ / елемент	Приклади використання	Культурне / психологічне значення
Синьо-жовті кольори	Муралі, прапори, графіка, стріт-арт	Національна ідентичність, стійкість, єдність
Образ квітів (незабудки, соняхи)	Ювелірні прикраси, ілюстрації, артінсталяції	Пам'ять про загиблих, надія, відновлення
Птахи (голуби, журавлі)	Живопис, муралі	Свобода, мир, духовне відродження
Руки, обійми	Стріт-арт, фотографії, перформанси	Солідарність, підтримка, колективна стійкість
Фрази та лозунги	Муралі, стіни укриттів	Мотивація, протест, мобілізація, наратив опору
Руїни та зруйновані будівлі	Живопис, цифрові інсталяції	Пам'ять про втрати, документування війни
Дитячі малюнки	Інтерактивні проєкти, арттерапія	Емоційне опрацювання травми, відновлення морального стану
Вогонь, світло	Інсталяції, графіка, відеоарт	Сила, надія, продовження життя, спротив темряві

Джерело: сформовано автором на основі джерел [1–4, 7, 12, 15].

Отже, символічні елементи в українському мистецтві воєнного часу формують цілісну систему візуальних кодів, що передають досвід війни та закріплюють основні культурні смисли. Вони стають інструментами колективної ідентифікації та емоційного переживання, забезпечуючи тяглість культурної пам'яті. У цьому контексті особливого значення набуває формування візуальних наративів, які поєднують окремі образи в цілісні смислові конструкції досвіду війни [13, с. 127]. Такі практики нерідко виявляють нелінійну ефективність: дитячий малюнок на стіні, що перетворився на колективну інсталяцію, стає стимулом до дискусій, освітніх ініціатив та активізації соціальної взаємодії. Особливо виразно ця тенденція простежується у воєнних муралах. Вони не лише декорують простір, а й стають освітнім і соціокультурним інструментом, який демонструє історію опору, формує критичне мислення глядачів і сприяє розвитку локальних освітніх проєктів. Таким

чином, через мистецтво народжується своєрідна «жива пам'ять», яка одночасно документує події та підсилює громадянську ідентичність, засвідчуючи нерозривний зв'язок культури й соціальної активності навіть у найскладніші часи.

Порівняльний аналіз українських практик із міжнародними підходами до мистецького реагування на суспільні кризи дає змогу виявити особливості національної моделі культурного спротиву. Так, у Польщі та Великій Британії подібні ініціативи, пов'язані з осмисленням травматичного досвіду, історичної пам'яті та соціальної солідарності, здебільшого реалізуються у форматі символічних інсталяцій або перформативних акцій, що орієнтовані на експозиційний простір і відносно обмежену аудиторію [15].

В українському соціокультурному контексті мистецькі практики набувають інтегрованого характеру. Автори активно залучають громадськість до процесу співтворення, застосовуючи інструментарій колективних дитячих малюнків, інтерактивних VR-проектів та експонування муралів, що перетворюються на публічні простори комунікації. Унаслідок цього формуються одночасно локальний і глобальний наративи війни та опору. Такий підхід створює унікальну модель культурного спротиву, у якій індивідуальний досвід митця поєднується з колективним досвідом громади в спільному символічному полі, доступному широкій аудиторії.

У контексті воєнного часу українське мистецтво починає формувати власну систему символів і тем, які відображають досвід і переживання суспільства. Основні напрями цих наративів – боротьба, стійкість, пам'ять та надія – простежуються як у живописі, стріт-арті, так і в цифрових проєктах [9; 48]. Вони не лише повторюють загальні сюжети війни, а й створюють своєрідний емоційний код, який допомагає глядачеві відчутти спільний досвід і зрозуміти внутрішню логіку опору.

Крім того, мистецтво стає ефективним інструментом політичної й культурної комунікації. Муралі, цифрові колажі, публічні інсталяції та навіть невеликі графіті передають меседжі про опір, солідарність і цінність свободи [10; 11]. У таких роботах формується своєрідна «мовна система» символів, яку глядач сприймає інтуїтивно: кольори, композиція, знакові образи інтегруються, щоб створити емоційний і смисловий ефект. Водночас цей процес супроводжується низкою соціокультурних викликів. Серед них – обмеженість ресурсів, постійна нестабільність середовища, ризик цензури чи насильницьких обмежень, а також потреба балансувати між особистим досвідом і колективними очікуваннями. У таких умовах кожен художній жест набуває подвійного значення: він одночасно повідомляє, документує й формує відчуття спільності. Це створює специфічний контекст, де мистецтво є платформою для взаємодії громад, медіумом солідарності й інструментом, який здатний підтримувати цілісність культурного середовища суспільства навіть у моменти хаосу.

Отже, сучасне українське мистецтво формує власну систему символів і художніх наративів, постаючи посередником між подіями війни та їхнім суспільним осмисленням. Воно не лише документує, а й транслює цінності й досвід, формує культурну пам'ять і сприяє формуванню символічної мови стійкості для різних поколінь.

Висновок. Аналіз сучасного українського мистецтва під час війни дає змогу чітко окреслити основні форми й жанри, які є носіями культурного спротиву. Візуальні практики, стріт-арт, цифрові інсталяції, муралі та художні акції слугують платформою для трансляції суспільних переживань, формування символів стійкості та підтримки колективної пам'яті. Соціокультурне та психологічне значення цих явищ складно переоцінити. Вони допомагають підтримувати моральний дух громадян, об'єднувати суспільство навколо спільних цінностей, а також є інструментом культурної солідарності, що виходить за межі локального контексту й резонує на міжнародному рівні.

Перспективи розвитку українського мистецтва у воєнний та післявоєнний періоди є багатогранними. З одного боку, воно здатне продовжувати документувати історичні події та адаптувати традиційні художні методи до сучасних медіа. З іншого – мистецькі практики можуть стати платформою для експериментів, упровадження нових форм комунікації та міжнародного культурного обміну, посилюючи роль України на глобальній мистецькій карті. Отже, українське мистецтво під час війни не лише відображає події, а й активно формує культурні наративи, зміцнює національну ідентичність і визначає суспільне сприйняття кризових ситуацій.

Список використаної літератури

1. Гулевич С. Сучасне українське візуальне мистецтво про війну як медіум культурної пам'яті. *Мистецтвознавство України*. 2025. № 25. С. 205–212. <https://doi.org/10.31500/2309-8155.25.2025.346170>.

2. Кучера Н. В. Культурний фронт: мистецтво в умовах війни. *Культура і мистецтво в освітньому вимірі: досвід та інновації*: матеріали першої всеукр. наук.-практ. конф. (Калуш, 30 трав. 2025 р.). м. Калуш. 2025. с. 81–86. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/32083/1/36._конф._2025_4_page=81.

3. Левченко М., Лимаренко Л., Терешенко Н. Мистецтво на передовій: візуальна культура війни та образ перемоги в українському арт-дискурсі 2022-2024 років. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зб.* Рівне, 2025. № 50. С.100–108. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.944>
4. Протас М., Булавіна Н., Ісиченко І. Українське мистецтво в контексті визвольної війни. *Мистецтвознавство України.* 2023. № 23. С. 9–32. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8155.23.2023.294868>.
5. Роготченко С. Арттерапія української війни. Історія. Початок. *Художня культура. Актуальні проблеми.* 2024. № 20 (1). С. 97–103. DOI: [https://doi.org/10.31500/1992-5514.20\(1\).2024.306918](https://doi.org/10.31500/1992-5514.20(1).2024.306918).
6. Родінова Н. Л., Федорків О. П., Макогончук Н. В. Сучасне становище та напрями розвитку культури і мистецтва України (реалії воєнного стану). *Культурологічний альм.* 2022. № 4. С. 226–233. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.4.28>.
7. Сидоренко В. Українське візуальне мистецтво у парадигмах ХХІ століття: світоглядні зміни воєнної доби. *Зб. наук. пр. «Сучасне мистецтво».* 2024. № 20. С. 9–20. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.20.2024.327032>.
8. Тормахова А. Мистецькі практики під час війни: український вимір. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зб.* Рівне : РДГУ, 2022. № 40. С. 202–206. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.547>.
9. Хижинський В. Вплив війни на творчість сучасних українських художників та здобувачів вищої мистецької освіти. *Зб. наук. пр. «Сучасне мистецтво».* 2025. № 21. С. 41–52. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.21.2025.345507>.
10. Шевель І. Культурний конфлікт під час війни: соціокультурний дискурс українського опору. *Питання культурології.* 2024. № 44. С. 43–53. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.44.2024.318700>.
11. Шевчук К. Війна як переживання: українське мистецтво та естетичний досвід в часи російсько-української війни. *Наук. журн. «Наук. зап. Нац. ун-ту «Острозька академія»: серія «Філософія».* 2023. № 25. С. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.25264/2312-7112-2023-25-3-8>.
12. Kot S., Mozolevska A., Polishchuk O., Stodolinska Y. The discursive power of digital popular art during the Russo-Ukrainian War: Re/shaping visual narratives. *Arts.* 2024. Vol. 13, № 1. DOI: <https://doi.org/10.3390/arts13010038>
13. Kulykivska M., Clarke A. Act(ion)s of solidarity: possibilities of hope and change through art. *Studies in Theatre and Performance.* 2024. Vol. 44, № 1. P. 121–135. DOI: <https://doi.org/10.1080/14682761.2024.2339048>.
14. Lokshuk I., Cherednychenko O., Kopeliuk O., Sediuk I., Pototskyi S. Resilience and resistance: Ukrainian art under martial law. *Amazonia Investiga.* 2024. Vol. 13, № 82. P. 70–80. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.82.10.5>.
15. Perzycka-Borowska E., Gliniecka M., Kukielko K., Parchimowicz M. Socio-educational impact of Ukraine war murals: Jasień Railway Station Gallery. *Arts.* 2024. Vol. 12, № 3. DOI: <https://doi.org/10.3390/arts12030112>.

References

1. Hulievych S. Cuchasne ukrainske vizualne mystetstvo pro viinu yak medium kulturnoi pamiaty. *Mystetstvoznnavstvo Ukrainy.* 2025. № 25. S. 205–212. <https://doi.org/10.31500/2309-8155.25.2025.346170>.
2. Kuchera N. V. Kulturnyi front: mystetstvo v umovakh viiny. *Kultura i mystetstvo v osvithomu vymiri: dosvid ta innovatsii: materialy pershoi vseukr. nauk.-prakt. konf. (Kalush, 30 trav. 2025 r.). m. Kalush.* 2025. c. 81–86. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/32083/1/36_konf_2025_4_pagenumber_1.pdf#page=81.
3. Levchenko M., Lymarenko L., Tereshenko N. Mystetstvo na peredovii: vizualna kultura viiny ta obraz peremohy v ukrainskomu art-dyskursi 2022-2024 rokiv. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku: nauk. zb. Rivne,* 2025. № 50. S.100–108. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.50.944>
4. Protas M., Bulavina N., Isychenko I. Ukrainske mystetstvo v konteksti vyzvolnoi viiny. *Mystetstvoznnavstvo Ukrainy.* 2023. № 23. S. 9–32. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8155.23.2023.294868>.
5. Rohotchenko S. Artterapiia ukrainskoi viiny. Istoriiia. Pochatok. *Khudozhnia kultura. Aktualni problemy.* 2024. № 20 (1). S. 97–103. DOI: [https://doi.org/10.31500/1992-5514.20\(1\).2024.306918](https://doi.org/10.31500/1992-5514.20(1).2024.306918).
6. Rodinova N. L., Fedorkiv O. P., Makohonchuk N. V. Suchasne stanovysheche ta napriamy rozvytku kultury i mystetstva Ukrainy (realii voiennoho stanu). *Kulturolohichniy alm.* 2022. № 4. S. 226–233. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2022.4.28>.
7. Sydorenko V. Ukrainske vizualne mystetstvo u paradyhmakh KhKhI stolittia: svitohliadni zminy voiennoi doby. *Zb. nauk. pr. «Suchasne mystetstvo».* 2024. № 20. S. 9–20. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.20.2024.327032>.
8. Tormakhova A. Mystetski praktyky pid chas viiny: ukrainskyi vymir. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku: nauk. zb. Rivne : RDHU,* 2022. № 40. S. 202–206. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi40.547>.
9. Khyzhynskiy V. Vplyv viiny na tvorchist suchasnykh ukrainskykh khudozhnykiv ta zdobuvachiv vyshchoi mystetskoi osvity. *Zb. nauk. pr. «Suchasne mystetstvo».* 2025. № 21. S. 41–52. DOI: <https://doi.org/10.31500/2309-8813.21.2025.345507>.
10. Shevel I. Kulturnyi konflikt pid chas viiny: sotsiokulturnyi dyskurs ukrainskoho oporu. *Pytannia kulturolohii.* 2024. № 44. S. 43–53. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.44.2024.318700>.
11. Shevchuk K. Viina yak perezhyvannia: ukrainske mystetstvo ta estetychnyi dosvid v chasy rosiisko-ukrainskoi viiny. *Nauk. zhurn. «Nauk. zap. Nats. un-tu «Ostrozka akademiia»: seriia «Filosofiia».* 2023. № 25. S. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.25264/2312-7112-2023-25-3-8>.

12. Kot S., Mozolevska A., Polishchuk O., Stodolinska Y. The discursive power of digital popular art during the Russo-Ukrainian War: Re/shaping visual narratives. *Arts*. 2024. Vol. 13, № 1. DOI: <https://doi.org/10.3390/arts13010038>

13. Kulykivska M., Clarke A. Act(ion)s of solidarity: possibilities of hope and change through art. *Studies in Theatre and Performance*. 2024. Vol. 44, № 1. R. 121–135. DOI: <https://doi.org/10.1080/14682761.2024.2339048>.

14. Lokshuk I., Cherednychenko O., Kopeliuk O., Sediuk I., Pototskyi S. Resilience and resistance: Ukrainian art under martial law. *Amazonia Investiga*. 2024. Vol. 13, № 82. R. 70–80. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2024.82.10.5>.

15. Perzycka-Borowska E., Gliniecka M., Kukielko K., Parchimowicz M. Socio-educational impact of Ukraine war murals: Jasień Railway Station Gallery. *Arts*. 2024. Vol. 12, № 3. DOI: <https://doi.org/10.3390/arts12030112>

UDC 7.036:355.01(477)

CULTURAL RESISTANCE : UKRAINIAN ART IN TIMES OF WAR

Mariia LEVENETS – Master of Cultural Studies, Teacher, Professional College of the Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy

The aim of this paper is to analyze the transformation of Ukrainian art under wartime conditions and to determine its role as a form of cultural resistance and a mechanism for the preservation and reinforcement of national identity. The study focuses on contemporary artistic processes that have emerged or significantly intensified in response to the ongoing war and its social, cultural, and psychological consequences.

Results. The main directions of artistic activity are identified and characterized, including visual arts, street art, digital installations, performative practices, and participatory community-based projects. These forms function not only as aesthetic expressions but also as important means of communication, documentation of collective experience, and articulation of resilience. The transformation of artistic language under wartime conditions is traced, alongside the emergence of new symbolic narratives that reflect current social challenges, trauma, solidarity, and resistance. It is established that contemporary Ukrainian artistic processes perform not only aesthetic but also communicative, educational, and integrative functions, contributing to the strengthening of collective memory, social cohesion, and national identity. *The scientific novelty* lies in the comprehensive examination of contemporary artistic practices as instruments of sociocultural interaction and symbolic resistance in wartime conditions. Particular attention is paid to how artistic expression transforms under extreme social pressure, becoming a tool for communication, documentation, and collective meaning-making.

The practical significance of the study lies in the potential to apply its findings to educational programs in cultural studies, art history, and contemporary visual culture, as well as to further interdisciplinary research on artistic responses to conflict and crisis.

Key words: national identity, visual culture, sociocultural processes, artistic practices, symbolic narratives, collective memory.

Стаття отримана 13.11.2025

Стаття прийнята 13.12.2025

Стаття опублікована 28.05.2026